

การวิเคราะห์แบบจำลองความสัมพันธ์สมการเชิงโครงสร้างรูปแบบการพัฒนา การพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

An Analysis of the Structural Relationship Model for Self-Development of People in Sufficiency Economy Villages

อากาศ ประจันตะเสน¹
Apagorn Prachantasena¹

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์แบบจำลองความสัมพันธ์สมการเชิงโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อสร้างแบบจำลองความสัมพันธ์สมการเชิงโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ประชากรในการวิจัย คือ หัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านที่ผ่านการประเมินโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งตามการจัดระดับหมู่บ้าน ได้แก่ ระดับมั่งมี ศรีสุข จำนวน 10 หมู่บ้าน และระดับอยู่ดี กินดี จำนวน 28 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 38 หมู่บ้าน รวมทุกหมู่บ้านมีจำนวน 3,749 ครัวเรือน และกลุ่มตัวอย่าง จากการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของ ทาโร ยามาเน ได้หน่วยตัวอย่างประมาณ 361.44 ตัวอย่าง แต่เนื่องจากประชากรที่ใช้ในการวิจัยมีทั้งหมด 38 หมู่บ้าน ผู้วิจัยจึงกำหนดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างหมู่บ้านละ 10 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 380 ครัวเรือน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการจับสลากคัดเลือกครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์การวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาอิทธิพลของปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression) และการวิเคราะห์ข้อมูลโครงสร้างเชิงเส้น (Path Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มี 6 ตัวแปร ได้แก่ 1) อายุ 2) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3) ความมั่นใจในตนเอง 4) การได้รับการฝึกอบรม 5) ภาวะผู้นำ และ 6) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยสามารถอธิบายการผันแปรในตัวแปรผลลัพธ์ ได้ร้อยละ 79.60 เมื่อนำเข้าสมการโครงสร้างเชิงเส้น เพื่อตรวจสอบความตรงของตัวแบบจำลองสมมติฐาน ซึ่งมีค่าสถิติเป็นไปตามเกณฑ์ดัชนีความกลมกลืนของตัวแบบ พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีอยู่ 6 ตัวแปร ได้แก่ อายุ (AGE) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (MEMBER) ความมั่นใจในตนเอง (RELY) การได้รับการฝึกอบรม (TRAIN) ภาวะผู้นำ (LEAD) และความสัมพันธ์ในครอบครัว (RELATION) ผลการทดสอบพบว่า แบบจำลองความสัมพันธ์สมการเชิงโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ : แบบจำลองความสัมพันธ์, สมการเชิงโครงสร้าง, การพึ่งตนเอง, หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

¹คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ABSTRACT

The purposes of the research were to analyze structural relationship models for self-development of people in sufficiency economy villages. The research also wants to design a structural relationship model for self-development of people in sufficiency economy villages. The sample subjects of the study were 3,061 heads of 3,749 families from 38 sufficiency economy villages consisting of 10 excellent sufficiency economy villages and 28 good sufficiency economy villages. Taro Yamane formula was employed for calculating the sample size. The samples were selected by drawing technique. The research instrument used was an interview form. The factors affecting self-sufficiency of the people in sufficiency economy villages were analyzed by data was analyzed by multiple linear regression and path analysis. The research results showed that the six major factors were age, number of the family members, self-relying, training, leadership and relationship of the family members. The percentage of the structural relationship model for self-development of the people in sufficiency economy villages was 79.60%. The findings indicated that the six factors affected self-sufficiency of the people in sufficiency economy villages significantly at the .05 level. They were age, number of the family members, self-relying, training, leadership and relationship of the family members. Lastly, the structural relationship model for self-development of the people in sufficiency economy villages was consistent with the empirical data.

Keywords : Structural Relationship Model, Structural Equation Modeling, self-sufficiency, sufficiency economy villages

บทนำ

การพัฒนาชุมชนเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2504 - พ.ศ. 2539 เป็นการพัฒนาที่เน้นภาคอุตสาหกรรม เป็นแนวทางการพัฒนาหลักของประเทศ อยู่บนฐานความเชื่อที่ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทของประเทศไทยยังล้าหลัง ต้องการศึกษา ขาดจิตสำนึกในการพัฒนาท้องถิ่น มีฐานะยากจน และขาดแคลนปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ จนมีคำกล่าว “โง่จนเจ็บ” (สุวกิจ ศรีปัดถา และคณะ : 2530) ภาครัฐจึงผลักดันนโยบายและทรัพยากรตั้งแต่ทิศทางการพัฒนา วิธีการทำงาน ความรู้ การบริหารจัดการ ฯลฯ เข้าไปสู่ชุมชนในลักษณะของการพัฒนาจากบนลงสู่ล่าง (Top-Down) ทั้งที่ในความเป็นจริงหาได้เป็นเช่นนั้นไม่

เพราะประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทเป็นผู้มีความคิด มีความรู้ มีประสบการณ์ มีจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชน และสามารถพึ่งตนเองได้แล้วในระดับหนึ่ง (Nel and Binns : 1997) การพัฒนาชุมชนตามแนวทางของรัฐ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 จึงมีอาจตอบสนองต่อความต้องการและความจำเป็นที่แท้จริงของชุมชนได้หลายครั้งหลายคราที่พบว่าการพัฒนาชุมชนที่ภาครัฐเป็นผู้คิดแทนและกำหนดทิศทางไว้แล้วนั้นเป็นไปอย่างสูญเปล่า เนื่องจากหลงลืมไปว่าในการพัฒนาชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ผู้ที่สามารถตอบได้ดีที่สุดว่าชุมชนมีปัญหาหรือมีความต้องการอะไรก็คือคนในชุมชนนั้นนั่นเอง โดยการกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้ ได้เข้าใจถึงแนวคิด หลักการ

วิเคราะห์ปัญหาของชุมชนตนเอง (นิคม วรรณประเวศ. 2553 : 1)

การดำเนินงานของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้และการมีส่วนร่วม ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยได้รับมอบหมายให้เป็นเจ้าภาพหลักในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้วยเกณฑ์ประเมิน 6 ด้าน คือ ลดรายจ่าย (ทำสวนครัว ปลอดภัยพอเพียง) เพิ่มรายได้ (มีอาชีพ ใช้เทคโนโลยีเหมาะสม) ประหยัด (มีการออม มีกลุ่มออมทรัพย์ฯ) การเรียนรู้ (สืบทอดภูมิปัญญา มีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ใช้วิถีชีวิตในชุมชนประกอบอาชีพ ปลูกต้นไม้) เอื้ออาทรต่อกัน (ช่วยเหลือคนจน รู้รักสามัคคี) ต่อมา กรมการพัฒนาชุมชนได้ขยายผลการดำเนินงานสู่ความยั่งยืนโดยทำหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นต้นแบบ มีศักยภาพ 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด คือ ด้านจิตใจและสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเรียนรู้ ด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และแบ่งศักยภาพการพัฒนาหมู่บ้าน เป็น 3 ระดับ คือ ระดับ “พออยู่ พอกิน” ระดับ “อยู่ดี กินดี” และระดับ “มั่งมี ศรีสุข” ซึ่งทั้ง 3 ระดับสามารถพัฒนาไปได้เฉพาะระดับของตนเองไม่จำเป็นต้องพัฒนาเป็นระดับหรือขั้นตอนต่อกันไป (กรมการพัฒนาชุมชน : 2555) ในการดำเนินการดังกล่าว มีหมู่บ้านในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ได้รับการส่งเสริมการขับเคลื่อนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยเกณฑ์ประเมิน 6 ด้านใน ระยะแรกต่อมาเมื่อมีการขยายผลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นต้นแบบโดยการประเมินผลการพัฒนาด้วยเกณฑ์ชี้วัด 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัดและจัดระดับการพัฒนาเป็น 3 ระดับ ซึ่งมีหมู่บ้านที่ผ่านการประเมินผลการพัฒนาหมู่บ้านตามเกณฑ์ชี้วัด และจังหวัดมหาสารคาม ประกาศให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จังหวัดมหาสารคาม จำนวนทั้งสิ้น 191 หมู่บ้าน ซึ่งแบ่งตามระดับการพัฒนาได้ดังนี้ ระดับพออยู่พอกิน จำนวน 153 หมู่บ้าน ระดับการพัฒนาอยู่ดีกินดี จำนวน 28

หมู่บ้าน และระดับการพัฒนามั่งมีศรีสุข จำนวน 10 หมู่บ้าน (กรมพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย : 2556) ตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาทั้งภาครัฐ และหน่วยงานต่างๆ หรือแม้แต่ภาคเอกชน ได้ให้ความสำคัญ ส่งเสริมสนับสนุนแก่ประชาชนเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากข้อมูลและปรากฏการณ์ดังกล่าว จะพบว่า มีเพียงหมู่บ้านที่ได้รับการพัฒนาเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 191 หมู่บ้าน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 9.82 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดในจังหวัดมหาสารคาม (1,944 หมู่บ้าน) เท่านั้น ที่ได้รับการกระตุ้นส่งเสริมจากภาครัฐหลายหน่วยงาน ได้รับการอบรม การไปดูงาน การให้งบประมาณสนับสนุน ฯลฯ ก็ยังมีประชาชนเพียงบางส่วนที่สามารถพึ่งตนเองใน 5 ด้าน คือ การพึ่งตนเองได้ทางด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ และด้านสังคมได้อย่างแท้จริง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจว่า มีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และนำข้อค้นพบดังกล่าว มาสร้างแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างรูปแบบในการพัฒนาการพึ่งตนเองของประชาชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาารูปแบบการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อสร้างแบบจำลองความสัมพันธ์สมการเชิงโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

สมมติฐานการวิจัย

อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ความสมดุลของรายรับกับรายจ่าย ภาวะ

หนี้สิน ความมั่นใจในตนเอง การได้รับการฝึกอบรม
ภาวะผู้นำ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว มีผลต่อการ
พึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มี
อิทธิพลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้าน
เศรษฐกิจพอเพียง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์การวิจัยไปเก็บ
ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนใน
หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ผู้ช่วยวิจัยลงพื้นที่เพื่อ
ทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนรายบุคคล โดยใช้
กลุ่มเป้าหมายของหัวหน้าครัวเรือนที่ได้จากการสุ่ม
อย่างง่ายในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวนหมู่บ้านละ
10 คน จากนั้นผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมแบบสัมภาษณ์
และคัดกรองข้อมูล และทำการกรอกข้อมูลดิบจากแบบ
สัมภาษณ์ลงในตารางและโปรแกรมวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อ
ใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลต่อไป

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรเชิงสาเหตุ (Independent
Variables) เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของ
ประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

- 1.1 อายุ (AGE)
- 1.2 ระดับการศึกษา (EDUC)
- 1.3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

(MEMBER)

- 1.4 ความสมดุลของรายรับกับรายจ่าย

(BALANCE)

1.5 ภาระหนี้สิน (DEBT)

1.6 การได้รับการฝึกอบรม (TRAIN)

1.7 ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

(RELATION)

2. ตัวแปรคั่นกลาง ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุ
และผล คือ

2.1 ความมั่นใจในตนเอง (RELY)

2.2 ภาวะผู้นำ (LEAD)

3. ตัวแปรตาม (Dependent Variables)
ซึ่งเป็นผลลัพธ์ คือ การพึ่งตนเองของประชาชน
(SELFRELY)

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติวิเคราะห์ เพื่อทดสอบสมมติฐานใน
การวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิง
เส้นตรง (Multiple Linear Regression) และการ
วิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง Structural Equation
Model : SEM) โดยใช้โปรแกรมลิสเรล (LISREL)
(Joreskog, Karl G. & Sorbom. 1998 : 70) เพื่อ
อธิบายอิทธิพลเส้นทาง (Path Analysis) ของความ
สัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพึ่ง
ตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
ทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม โดยกำหนดระดับ
นัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (Level of Significant .05)

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่ง
ตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์การถดถอย
พหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression)
เพื่อทดสอบตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งตนเอง
ของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระที่มีต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ที่วิเคราะห์โดยใช้สถิติ Multiple Linear Regression

Model	Unstandardized Coefficient B	Standardized Coefficient Beta	t	Sig.
1 (Constant)	1.355		2.981	.003
AGE	-.008	-.101	-2.085*	.038
EDUC	.027	.046	.978	.329
MEMBER	.060	.123	2.549*	.011
BALANCE	-5.292E-06	-.016	-2.91	.771
DEBT	.019	.010	.193	.847
RELY	-.153	-.101	-2.176*	.030
TRAIN	.250	.134	2.665*	.008
LEAD	.126	.106	2.262*	.024
RELATION	.488	.391	8.379*	.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

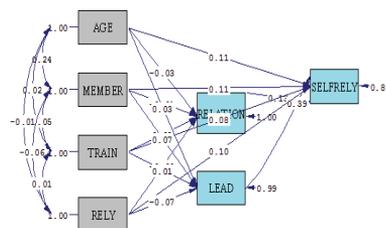
จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression) พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง (SELFRELY) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีอยู่ 6 ตัวแปร ได้แก่ อายุ (AGE) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (MEMBER) ความมั่นใจในตนเอง (RELY) การได้รับการฝึกอบรม (TRAIN) ภาวะผู้นำ (LEAD) และ ความสัมพันธ์ในครอบครัว (RELATION) โดยเรียงลำดับจากปัจจัยที่มีอิทธิพลมากไปหาน้อย ได้แก่ ตัวแปรความสัมพันธ์ในครอบครัว (RELATION) (Beta = 0.391) รองลงมา ได้แก่ การได้รับการฝึกอบรม (Beta = 0.134) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (MEMBER) (Beta = 0.123) ภาวะผู้นำ (LEAD) (Beta = 0.106) อายุ (AGE) (Beta

= -0.101) และ ความมั่นใจในตนเอง (RELY) (Beta = -0.101) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Determination) $R^2 = 0.796$ ซึ่งแสดงว่าตัวแปรอิสระทุกตัว ร่วมกันมีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม คือ การพึ่งตนเองของประชาชน ร้อยละ 79.60 ดังได้แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Determination)

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.825 ^a	.796	.790	.75247

จากนั้นผู้วิจัยนำเฉพาะ 6 ตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามไปวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างด้วย LISREL เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ได้แบบจำลองรูปแบบการพัฒนาการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ดังแผนภาพที่ 1

Chi-Square=0.05, df=1, P-value=0.82920, RMSEA=0.000

แผนภาพที่ 1 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการพึ่งตนเอง

จากแผนภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่าการทดสอบดัชนีความสอดคล้องของแบบจำลองสมมติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากตัวแบบสมมติฐานตั้งต้นและตัวแบบปรับปรุงใหม่ ซึ่งเป็นตัวแบบสุดท้าย ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบสุดท้ายของการวิจัย

ค่าสถิติในตัวแบบสุดท้าย	เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา	ค่าตัวแบบสุดท้ายของการวิจัย	ผลของการพิจารณา
χ^2	Chi-Square /df = < 3	$\chi^2 = 0.05, df=1$ (p-value=0.82920)	ผ่านเกณฑ์
GFI	≥0.90	1.00	ผ่านเกณฑ์
AGFI	≥0.90	1.00	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	≤0.05	0.000	ผ่านเกณฑ์
RMR	≤0.05	0.0021	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 3 เมื่อมีการพิจารณาความกลมกลืนของตัวแบบจำลองความสัมพันธ์สมการเชิงโครงสร้างของการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ผลการทดสอบพบว่า รูปแบบการพัฒนาการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่าไค - สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 0.05 ที่องศาอิสระ (df) 1 มีค่าความน่าจะเป็น (p-value of χ^2) เท่ากับ 0.82920 นั่นคือ ค่าไค - สแควร์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับเกณฑ์ในการพิจารณา กำหนดไว้ว่าค่าไค - สแควร์ (χ^2) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ไม่แตกต่างกัน หรือรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าดัชนีอัตราส่วน ไค - สแควร์ สัมพัทธ์ (Chi-square / df , 0.05/1 = 0.05) มีค่าเท่ากับ 0.05 อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด คือ น้อยกว่า 3.00 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) และดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ (AGFI) เท่ากับ 1.00 และ 1.00 ตามลำดับ เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ มากกว่า 0.90 ดัชนีรากมาตรฐานของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (RMR) เท่ากับ 0.0021 และค่าดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.0000 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ น้อยกว่า 0.05 แสดง

ถึงรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมติฐานการวิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สรุปได้ว่า แบบจำลองความสัมพันธ์สมการเชิงโครงสร้างของการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรงทางอ้อมและโดยรวม โดยการกำหนดเส้นอิทธิพลปัจจัยเชิงสาเหตุต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลโดยรวม อธิบายได้ดังนี้

1. อิทธิพลทางตรง

1.1 อายุของหัวหน้าครัวเรือน (AGE) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยตรง ต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เท่ากับ 0.10

1.2 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (MEMBER) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยตรงต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เท่ากับ 0.11

1.3 การได้รับการฝึกอบรม (TRAIN) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยตรงต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เท่ากับ 0.12

1.4 ความมั่นใจในตนเอง (RELY) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยตรงต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เท่ากับ 0.05

1.5 ความสัมพันธ์ในครอบครัว (RELATION) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยตรง ต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เท่ากับ 0.39

1.6 ภาวะผู้นำ (LEAD) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยตรงต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงเท่ากับ 0.10

2. อิทธิพลทางอ้อม

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลโดยอ้อมต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยส่งผ่านความสัมพันธ์ในครอบครัว (RELATION)

มีดังนี้ คือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน (AGE) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยอ้อมเท่ากับ 0.03 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (MEMBER) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยอ้อมเท่ากับ 0.01 การได้รับการฝึกอบรม (TRAIN) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยอ้อมเท่ากับ 0.02 และความมั่นใจในตนเอง (RELY) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยอ้อมเท่ากับ 0.03

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลโดยอ้อมต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยส่งผ่าน ภาวะผู้นำ (LEAD) มีดังนี้ คือ อายุ (AGE) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยอ้อมเท่ากับ 0.03 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (MEMBER) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยอ้อมเท่ากับ 0.07 การได้รับการฝึกอบรม (TRAIN) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยอ้อมเท่ากับ 0.01 และความมั่นใจในตนเอง (RELY) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยอ้อมเท่ากับ 0.07

3. อิทธิพลโดยรวม

อิทธิพลโดยรวมของตัวแปรที่ส่งผลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 มากที่สุด คือความสัมพันธ์ในครอบครัว (RELATION) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.39 รองลงมาได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (MEMBER) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.14 การได้รับการฝึกอบรม (TRAIN) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.13 อายุของหัวหน้าครัวเรือน (AGE) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.11 ภาวะผู้นำ (LEAD) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.10 และปัจจัยที่มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมน้อยที่สุดคือ ความมั่นใจในตนเอง (RELY) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.08

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และ

ทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ผู้วิจัยตั้งไว้ว่า อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ความสมดุลของรายรับกับรายจ่าย ภาระหนี้สิน ความมั่นใจในตนเอง การได้รับการฝึกอบรม ภาวะผู้นำ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว มีผลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 380 คน พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง (SELFRELY) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีอยู่ 6 ตัวแปร ได้แก่ อายุ (AGE) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (MEMBER) ความมั่นใจในตนเอง (RELY) การได้รับการฝึกอบรม (TRAIN) ภาวะผู้นำ (LEAD) และ ความสัมพันธ์ในครอบครัว (RELATION) โดยสามารถอธิบายการผันแปรในตัวแปรผลลัพธ์ ได้ร้อยละ 79.60 จากนั้นผู้วิจัยนำเฉพาะ 6 ตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามไปวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างด้วย LISREL เพื่อตรวจสอบความตรงของตัวแบบจำลองสมมติฐาน ซึ่งมีค่าสถิติเป็นไปตามเกณฑ์ดัชนีความกลมกลืนของตัวแบบ พบว่า มีตัวแปรทั้ง 6 ตัวแปร มีความสัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนำมาสร้างแบบจำลองรูปแบบการพัฒนาการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง คือ ปัจจัยด้านอายุ ปัจจัยด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ปัจจัยด้านการได้รับการฝึกอบรม ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัจจัยด้านความมั่นใจในตนเอง และปัจจัยด้านภาวะผู้นำอาจเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มีส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของประชาชนที่จะสามารถพึ่งตนเองได้อย่างจริงจัง ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านอายุ เกี่ยวข้องกับการประสบการณ์การเรียนรู้การ

ดำเนินชีวิตของหัวหน้าครัวเรือนที่จะสามารถนำพาครอบครัวไปสู่การพึ่งตนเองได้ 2) ปัจจัยด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เกี่ยวข้องกับจำนวนแรงงานคนในครอบครัวที่ช่วยในการประกอบอาชีพและแบ่งเบาภาระกิจในครอบครัว หากมีสมาชิกส่วนมากอยู่ในวัยทำงานก็จะทำให้มีจำนวนแรงงานมาก ช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวได้ และ 3) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครอบครัว มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ มีการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ และมีการใช้เวลาร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว สอดคล้องกับ ผลการศึกษารูปแบบและกระบวนการในการพึ่งตนเองของครอบครัวที่สามารถพึ่งตนเองได้ ของ วรฉวี แกมเกตุ และคณะ (2545 : 280-283)จากการเลือกศึกษาเฉพาะครอบครัวในหมู่บ้านที่พึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของแต่ละอำเภอหรือจังหวัดที่จะพิจารณาคัดเลือกหรือประกาศเกียรติคุณของหมู่บ้านในเขตจังหวัด/อำเภอ พบว่าบทบาทของหัวหน้าครอบครัวและสมาชิกในครอบครัวมีความสำคัญมากในการเกื้อกูลและนำพาครอบครัวไปในแนวทางที่ถูกต้องหรือพึ่งตนเองได้ ครอบครัวที่พึ่งตนเองได้นั้นเคยประสบการณ์ภาวะที่ยากลำบากหรือเคยมีปรากฏการณ์ความรุนแรงเชิงโครงสร้างมาก่อน ซึ่งอาจจะเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างหรือลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งอาจจะเป็นพื้นที่ชุมชนที่แห้งแล้งกันดารหรือพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดภัยทางธรรมชาติ อันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างศักยภาพของผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่แห่งนั้นกับสภาพชีวิตที่เป็นอยู่จริง การที่จะนำพาครอบครัวต่อสู้อาจสามารถพ้นฝ่าปัญหาอุปสรรคมาได้ จึงต้องอาศัยความสามารถในการเรียนรู้ มีความขยัน อดทนเป็นพิเศษ ทั้งยังจะต้องมีความซื่อสัตย์ รู้จักอดออม มีความสามัคคีและรู้จักเสียสละ แบ่งปันเพื่อส่วนรวมของหัวหน้าครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว ในความขยันอดทนของแต่ละครอบครัวนั้น ส่วนหนึ่งก็แสดงออกในลักษณะของความพยายามในอันที่จะประกอบอาชีพที่ทำอยู่ให้ได้ผลดีที่สุด มีผลผลิตมากและคุณภาพดี พุ่มเทและเอาใจใส่กับ

อาชีพของตนเองอย่างจริงจัง ในอีกแง่มุมหนึ่งก็ได้แก่ความพยายามที่จะสร้างรายได้ โดยการหาอาชีพเสริมเข้ามาทำในครอบครัว ครอบครัวที่พึ่งตนเองได้ส่วนใหญ่จึงเป็นครอบครัวที่มีอาชีพเสริม ทำให้มีรายได้หลายแหล่งและมีรายได้ตลอดปี แม้ว່รายได้เฉลี่ยต่อวันบางครอบครัวอาจจะไม่มากนัก แต่ก็เป็รายได้ที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องและมีความรู้สึกมั่นคง 4) ปัจจัยด้านความมั่นใจในตนเอง เกี่ยวข้องกับการรู้จักวิเคราะห์ตนเองและครอบครัว มีทัศนคติในเชิงบวกต่อการพึ่งตนเอง มีการวางแผนเป้าหมายของตนเอง เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่จะสามารถแก้ไขปัญหาได้ในภาวะวิกฤต และ 5) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ พัฒนาให้เกิดความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ การพัฒนาตนเองให้สามารถนำพาครอบครัวไปสู่การพึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับ ฐิติปัญญา เกิดศรี (2553 : 97) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน ศึกษากรณี ตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดินตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาวะผู้นำ ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันระหว่างเกษตรกร การประสานงาน การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ 6) ปัจจัยด้านการได้รับการฝึกอบรม เกี่ยวข้องกับการพัฒนาให้เกิดความรู้ทักษะในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและการพึ่งตนเอง เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายการพัฒนา โดยเริ่มจากภายในครอบครัว สายเครือข่าย ผู้ระดับชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ จริยา สุพรรณ (2548 ; อ้างอิงใน มยุรี เสือคำราม และคณะ. 2550 : 44) ที่ได้ศึกษาการยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลหนองไม้แก่น

อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า เกษตรกรเริ่มเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตและรูปแบบการผลิตไปเป็นตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยจุดเริ่มต้นได้แบบอย่างจากการศึกษาดูงานจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพตามแนวคิดดังกล่าว เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจตรงกันในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง คือ “การดำเนินชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงและความพอประมาณ และสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ โดยขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคล” โดยเกษตรกรจะยึดหลัก 4 ประการ ประกอบด้วย 1) เรียนรู้ตัวเอง โดยการที่บ้านที่กรายง่าย ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ตนเองจากชีวิตในแต่ละวัน รู้จักถึงความจำเป็นและความต้องการในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ตนเองในแง่มุมอื่นๆ ด้วย 2) เรียนรู้ปัญหาของของตนเอง ว่าในปัจจุบันนี้ปัญหาที่ตนเองกำลังประสบอยู่มีปัญหอะไรบ้างและสาเหตุของปัญหาเกิดจากอะไร 3) เรียนรู้ที่จะจัดการกับทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่ ซึ่งทรัพยากรถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณภาพและมีมูลค่า ถ้าเราเรียนรู้และรู้จักจัดการกับทรัพยากรที่เรา มีอยู่มาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ ก็จะส่งผลให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ และ 4) มีกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญมากในกระบวนการพึ่งตนเอง ซึ่งมีทั้งการเรียนรู้เกี่ยวกับการพึ่งตนเองในด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ และด้านสังคม วัฒนธรรม รวมทั้งวิทยาการใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเข้ารับการศึกษาอบรม ดูงาน และการเปิดรับข่าวสารต่างๆ หรือจากประสบการณ์ในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต ทำให้มีความรู้และกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัวเกิดขึ้น ซึ่งมีทั้งการเรียนรู้ผ่านทางระบบสื่อสารมวลชนประเภทต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เรียนรู้ผ่านสื่อบุคคล เช่น นักวิชาการ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน เรียนรู้ผ่านทางระบบการศึกษาโดยบุตรหลาน ญาติพี่น้องที่มีความรู้มากกว่า หรือมีประสบการณ์มากกว่าหรือได้รับการฝึกอบรมมา

ก่อน รวมทั้งเรียนรู้จากประสบการณ์ในการลองผิดลองถูก และมีการสรุปบทเรียนไว้เป็นทุนความรู้สำหรับวันเวลาแห่งอนาคตต่อไป กระบวนการเรียนรู้ถือเป็นหัวใจของการพัฒนาในปัจจุบัน ครอบครัวที่มีความสามารถในการเรียนรู้ มีการถ่ายโอนความรู้ระหว่างสมาชิกและนำการเรียนรู้สู่การปฏิบัติได้ก็จะประสบความสำเร็จได้เร็วและดีกว่า เพราะสามารถจะคิดประยุกต์หรือดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดีกว่า และนั่นก็คือเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนานั่นเอง การเรียนรู้และกระบวนการที่จะทำให้ชาวบ้านได้เรียนรู้นี้มีประโยชน์อย่างมากในการกระตุ้นให้ครอบครัวมีการแสวงหาเรียนรู้และเปิดรับเทคโนโลยีอยู่เสมอ และทำให้เกิดเครือข่ายทางวิชาการมากขึ้น โดยผ่านกิจกรรมของกลุ่มผ่านโรงเรียนเกษตรกรประจำหมู่บ้าน ผ่านศูนย์การเรียนรู้ในท้องถิ่น โดยมีทั้งบุคคลและคณะบุคคล ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มาขอศึกษาเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนบางแห่งอาจจะเป็นสถานประกอบการหรือตัวบุคคลที่เป็นแหล่งภูมิปัญญาในท้องถิ่น เช่น ครูอาจารย์ที่อยู่ในหมู่บ้าน เจ้าอาวาสวัด ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน เป็นต้น การศึกษาดูงานเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะทำให้ชาวบ้านได้สังเกตได้เห็นบริบทที่เป็นจริง รวมทั้งทำให้มีโอกาสดูแลเปลี่ยนแปลงทัศนระหว่งกันมากขึ้น และก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งฝ่ายเจ้าของสถานที่ในแง่ของการประชาสัมพันธ์ผลผลิต และผู้ที่เข้าไปศึกษาดูงานในแง่ของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ

ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ 1) ระดับการศึกษา ที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนั้นเนื่องมาจากการศึกษา ความรู้และภูมิปัญญาของประชาชน สามารถได้รับจากทั้งอย่างเป็นทางการและไม่ทางการ จากการศึกษาในและนอกระบบ ทั้งนี้รวมถึง ภูมิปัญญาของชาวบ้าน ซึ่งได้แก่ ความรู้ความเข้าใจอันสะสมถ่ายทอดกันมา เป็นภูมิปัญญาในการปรับตัวและดิ้นรนต่อสู้ของประชาชนเรื่อยมา ขณะเดียวกันก็

เรียนรู้ปรับตัวตามสภาพสังคมในสมัยปัจจุบันด้วยกระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญมากในกระบวนการพึ่งตนเอง ซึ่งมีทั้งการเรียนรู้เกี่ยวกับการพึ่งตนเองในด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ และด้านสังคมวัฒนธรรม รวมทั้งวิทยาการใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเข้ารับการศึกษาอบรม ดูงาน และการเปิดรับข่าวสารต่างๆ หรือจากประสบการณ์ในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต ทำให้มีความรู้และกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัวเกิดขึ้น ซึ่งมีทั้งการเรียนรู้ผ่านทางระบบสื่อสารมวลชนประเภทต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เรียนรู้ผ่านสื่อบุคคล เช่น นักวิชาการ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน เรียนรู้ผ่านทางระบบการศึกษาโดยบุตรหลาน ญาติพี่น้องที่มีความรู้มากกว่าหรือมีประสบการณ์มากกว่า หรือได้รับการฝึกอบรมมาก่อน รวมทั้งเรียนรู้จากประสบการณ์ในการลองผิดลองถูก และมีการสรุปบทเรียนไว้เป็นทุนความรู้สำหรับวันเวลาแห่งอนาคตต่อไป

2) ความสมดุลของรายรับกับรายจ่าย และ 3) ภาระหนี้สิน ที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนั้นเนื่องมาจากการศึกษาการออมและสภาพหนี้สินมีความสัมพันธ์กัน การออมคือส่วนที่รายได้มากกว่ารายจ่าย ฉะนั้นการออมจะมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับ ระดับความสามารถในการหารายได้ (จากการผลิตทางการเกษตร จากการผลิตนอกการเกษตร และจากแหล่งอื่นๆ) ระดับของการประหยัด มีธัยสถ์ในการบริโภค และความสมเหตุสมผลในการใช้จ่ายการผลิต ในกรณีที่รายจ่ายมากกว่ารายได้ นอกจากไม่มีเงินออมแล้ว ยังจะนำไปสู่การมีหนี้สิน เพราะรายรับของประชาชนมีจำกัดจากค่าจ้างรายวันเท่านั้น แต่รายจ่ายในชีวิตประจำวันนั้นมาก รวมทั้งมีภาระหนี้สินจากการเกษตรที่ประชาชนประสบปัญหานี้มีเป็นระยะเวลานานและยังสะสมพอกพูนมากขึ้นเรื่อยๆ ประชาชนที่ประสบความสำเร็จในการพึ่งตนเองในระยะแรกต้องประสบปัญหาเรื่องความสมดุลของรายรับรายจ่ายในครัวเรือน และภาระหนี้สินเดิมๆ แต่เมื่อเริ่มที่จะปรับเปลี่ยนวิถีคิด วิถีปฏิบัติในการพึ่งตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ในระยะเวลา

หนึ่งก็จะสามารถแก้ปัญหาความสมดุลของรายรับรายจ่ายในครัวเรือน และลดภาระหนี้สินลงได้เอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้
  - 1.1 ควรมีการร่วมกัน พัฒนาประชาชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การฝึกอบรมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพึ่งตนเองของประชาชน
  - 1.2 สนับสนุนแนวทางความร่วมมือจากภาคีความร่วมมือต่างๆ ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ที่จะนำเอารูปแบบการพัฒนาการพึ่งตนเองของประชาชนไปขยายผลแก่ประชาชนในหมู่บ้านอื่นๆ
  - 1.3 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และความรู้ใหม่จากประชาชนที่ประสบความสำเร็จในการพึ่งตนเองอย่างสม่ำเสมอ
  - 1.4 ส่งเสริมและสนับสนุนให้กิจกรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของประชาชนในหมู่บ้าน โดยให้มีการวิเคราะห์กิจกรรมการดำเนินงานที่ผ่านมา และพัฒนาให้เกิดแกนนำในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป
  - 2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพึ่งตนเองของประชาชนในพื้นที่อื่นๆ
  - 2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนให้เกิดการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. (2555). เอกสารฝึกอบรมโครงการสร้างวิทยากรกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี 2555. กรุงเทพฯ : สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน.

- _____ . (2556). ข้อมูลผลการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ, สืบค้นเมื่อ : 6 สิงหาคม 2556 จาก <http://www.cdd.go.th/cddwarehouse/activity.php> .
- นิคม วรรณประเวศ. (2553). **การพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง**. นครนายก : สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดนครนายก.
- ฎริปัญญา เกิดศรี. (2553). **ปัจจัยความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน: ศึกษากรณี ตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง. วิทยานิพนธ์ ร.ป.ม. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.**
- มยุรี เสือคำราม. (2550). “เกษตรกรรมแนวเศรษฐกิจพอเพียง การเกษตรที่ให้ผลตอบแทนคุ้มค่าและคุ้มทุน,” **เกษตรกรรมธรรมชาติ**. 10(12) : 60-65.
- วรรณณี แกมเกตุ และคณะ. (2545). **การพัฒนาตัวบ่งชี้ความสามารถในการพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชนชนบท**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวกิจ ศรีปัดถา และคณะ. (2530). **กระบวนการพัฒนาชนบทจังหวัดมหาสารคาม**. มหาสารคาม : ศูนย์ประสานงานการพัฒนาชนบทจังหวัดมหาสารคาม (สารคามพัฒนา).
- Jöreskog, Karl G. and Sörbom, Dag. (1998). **LISREL 8 : Structural Equation Modeling with the SIMPLIS Command Language**. Chicago : Scientific Software International.
- Nel, E , Hill, T , inns, T. (1997). “Development from below in the 'New' South Africa : the case of Hertzog, Eastern CapeW,” **Geographical Journal**. 57-64.

